VĚDA MNOHA JMEN: ONOMASTICKÉ TERMÍNY V PUBLICISTICE ČESKÉHO NÁRODNÍHO KORPUSU¹

JAROSLAV DAVID – TEREZA KLEMENSOVÁ – MICHAL MÍSTECKÝ
Katedra českého jazyka Filozofické fakulty Ostravské univerzity, Ostrava, Česko

DAVID, Jaroslav – KLEMENSOVÁ, Tereza – MÍSTECKÝ, Michal: Science of many names: Onomastic terms in the opinion journalism of the Czech National Corpus. *Jazykovedný časopis (Journal of Linguistics)*, 2021, Vol. 72, No 1, pp. 114 – 123.

Abstract: The contribution focuses on the use and collocation analysis of basic notions linked to the field of onomastics, including those that are specialized (e.g., “*proprium*”, “*anthroponym*”, “*toponym*”, “*chrematonym*”, etc.) and the ones that are commonly used (e.g., “*proper name/naming*”). In the latter case, attention will be paid to whether these terms are connected to onomastic contexts. In general, the research analyses sources where the lemmata are used, including their typical surroundings. The goal of the paper is to show how the public perceives onomastics, whether it is familiar with its key terms. The analysis is based on the data of the Czech National Corpus, version 8, opinion-journalism texts.

Key words: onomastics, corpus, terminology, text analysis, proper name, anthroponym, toponym

1. ÚVOD

Terminologie, popř. jiné způsoby klasifikace materiálu, má z principu instrumentální charakter, tj. má sloužit k tomu, abychom vnesli určitý řád do (na první pohled neuspořádaného) souboru faktů a jevů. Jejím cílem není ani by neměla být předem daná reflexe povahy analyzovaných faktů a jevů, a už vůbec ne její nahodilé či nadměrné vytváření. Právě s ohledem na přibývajícím počet speciálních termínů v onomastice a jejich nejednotnost jsme se rozhodli prozkoumat komunikační aspekty a nosnost těchto termínů nikoliv v odborném diskurzu, ale v textech produkovaných laiky a určených široké veřejnosti, a to v publicistických textech Českého národního korpusu. Analýze jsme podrobili pouze základní a ustálené termíny, a to jak ty internacionální, tedy řecko-latinského původu (*proprium*, *toponymum* aj.), tak ty české, často tvořené terminologickými souslovími (*vlastní jméno*, *křestní jméno* aj.).

Zaměřili jsme se na to, zda jsou vybrané termíny používány ve svém odborném (onomastickém) významu, nebo zda dochází k jejich de- či reterminologizaci ve prospěch jiného významu a jejich pojmový obsah je v publicistice, tedy v neodborných

¹ Studie vznikla s podporou grantového projektu SGS č. 02/FF/2020–2021 *Reflexe jazykové a jazykovědné problematiky v nelingvistických textech* (poskytovatel Ostravská univerzita, Filozofická fakulta).

(nelingvistických) textech, posuzován jinak. Vedle frekvenční analýzy, jež ukazuje konkurenci onomastických termínů, využíváme rovněž kolokační analýzu.

Cílem výzkumu je ukázat, jakým způsobem je onomastika prezentována veřejnosti, a tedy i to, jak veřejnost onomastickou terminologií používá a vnímá, a nabídnout další pohled na problematiku popularizace, konkrétně co se týče prezentace odborného tématu v textech určených laické veřejnosti.

2. ONOMASTICKÁ TERMINOLOGIE – PROBLÉMY A DISKUZE

Navzdory faktu, že onomastika je od 2. poloviny 20. století etablována jako jazykovědná disciplína, dodnes se potýká s řadou problémů, s nimiž se nejen tradiční disciplíny (např. etymologie, morfologie nebo slovtvorba), ale i ty relativně mladé (korpusová a kvantitativní lingvistika, neurolingvistika apod.) vyrovnávat nemusejí. Kromě ne zcela obecně přijímaného statusu samostatné lingvistické disciplíny je to také otázka terminologie. O vnímání tohoto problému svědčí řada pokusů stabilizovat oborové názvosloví vytvořením nomenklatury, často na bázi srovnání několika jazyků (srov. Witkowski, 1964; Základní soustava, 1973; Osnoven sistem, 1983; Šrámek – Kuba, 1989; Balkanski – Cankov, 2010; Onomastic Terminology; Bučko – Tkačova, 2012; nejnověji pro literární onomastiku Dvořáková, 2017, s. 19, 48, 139; srov. též Jedlička, 1977, s. 236–241 a Knappová, 2017; pro přehled vývoje onomastické terminologie viz Farkas, 2017; Harvalík – Valentová, 2018; Odaloš – Vallová, 2020). Dalším projevem reflexe terminologické problematiky je vznik terminologických komisí na národní i mezinárodní úrovni (např. při ICOS – International Council of Onomastic Sciences, nebo při OSN – UNGEGN, United Nations Group of Experts on Geographical Names), ale i fakt, že takřka na každé onomastické konferenci je zřízena terminologická sekce.

Přitom sami onomastici nerespektují zásady, které jsou uvedeny v *Základní soustavě a terminologii slovanské onomastiky*: neodchylovat se od mezinárodní terminologie, dodržovat shodu s lingvistickou a geografickou terminologií a především „nepřetěžovat terminologii zvláštními názvy pro všechny druhy objektů (urbanonyma, limnonyma apod.); některé nově ražené termíny (bionyma, abionyma) mají většinou povahu jen názvů souhrnných“ (Základní soustava, 1973, s. 10). Ačkoliv ilustrací příklady posledního bodu časem prokázaly svou funkčnost a prosadily se, z perspektivy současné onomastiky zejména slovanské je tato zásada stále více než aktuální. Jsme svědky toho, že v rámci jednotlivých národních onomastik vznikají samostatné termíny, často referující k identickému typu objektů – nejvýrazněji v oblasti chrématonym –, jak ilustruje existence českého (*vehikulonyma*), ruského (*po-rejonyma*) nebo bulharského (*transportonyma*) označení pro vlastní jména dopravních prostředků, resp. dopravních spojů. Onomastické studie středoevropské provenience jsou někdy doslova „zapleveleny“ zbytečnými termíny zejména pro různé druhy chrématonym typu *akcionyma* (vlastní jména dějinných událostí), *ampelony-*

ma (vinice), *faleronyma* (vyznamenání, řády), *enonyma* (vína), *ideonyma* (umělecké výtvary), *nautonyma* (lodě), *parfémonyma* (parfémy), *raketonyma* (kosmické dopravní prostředky), *skionyma* (lyžařské areály) nebo *tyronyma* (sýry); z dalších oblastí srovnej např. *limnonyma* (vodní nádrže), *literáronyma* (vlastní jména v uměleckém textu), *orohodonyma* (horolezecké cesty), *potamonyma* (řeky) apod. (viz další příklady z prostředí slovanské onomastiky Odaloš – Vallová, 2020). Tyto termíny jsou zpravidla výsledkem individuálního přístupu jednoho autora a objevují se pouze v jeho textech, popř. ve studentských pracích, které z nich vycházejí (srov. též kritický názor Milana Majtána – viz Valentová, 2014, s. 41; Harvalík – Valentová, 2018, s. 59). Aktuální situace by se dala popsat jako stav „nehateného rozvoja“ onomastické terminologie – proti němu však náš příspěvek nechce ani nemůže stavět „systémovou hrázdu“ (srov. Jarošová, 2015, s. 74), ale je východiskem našeho výzkumu.

Tato skutečnost ostře kontrastuje se střízlivostí a obecnou srozumitelností textů západoevropských badatelů. Ti ve svých pracích používají popisné termíny, srozumitelné jak oborovým specialistům, tak široké lingvistické komunitě i laikům. Pro ilustraci uveďme anglické *personal name*, *river name*, *literary name*, *street name* nebo německé *Personenname*, *Flussname*, *literarischer Name*, *Straßenname*; tato zásada je respektována i v případě názvů skupin specifických objektů, např. *aircraft names*, *names of dwellings* nebo *ship names* (Hough, 2016).

Onomastika svým mezioborovým založením a velkým popularizačním potenciálem však není jen záležitostí odborných textů tvořených onomastiky výhradně pro onomastickou komunitu. Psaní velkých písmen, jež se týká především vlastních jmen, práce historické, geografické, antropologické – to jsou oblasti, kde je třeba také řešit použití terminologie. Ale jak ukazují např. „akademická“ *Pravidla českého pravopisu*, klíčová je tu srozumitelnost a jasná reference použitého termínu, nikoliv prezentace autorovy terminologické „kreativity“. V oddíle věnovaném pravopisu velkých písmen *Pravidla* použila jednou označení *jména místní* pro názvy „obcí, městských čtvrtí a oblastí, sídlišť“, jednou *jména pomístní* s uvedením příkladů, ale bez definice objektů (Pravidla, 1993, s. 45; srov. Základní soustava, 1973, s. 60, 62), v ostatních případech volila opisná označení *vlastní jména*, popř. *vlastní jména osobní*, *oficiální jména významnějších institucí*, *jména dokumentů* apod. (Pravidla, 1993, s. 39–50).

3. MATERIÁL A METODA

Používání onomastických termínů jsme ověřovali na materiálu Českého národního korpusu (ČNK); náš výzkum měl charakter tzv. corpus-based research, korpus nám tedy sloužil ke zmapování výskytu onomastické terminologie v současné české publicistice (viz Kovářiková, 2017, s. 15). Pracovali jsme s verzovaným korpusem SYN (verze 8), který čítá 5,3 miliard tokenů a je charakterizován jako referenční (Křen a kol., 2019). Vyhledávání jsme ale omezili pouze na publicistické texty

(4,8 miliardy tokenů). Právě ty v korpusu SYN v8 převažují; korpus zahrnuje celostátní a regionální deníky, ale i další nesespecializované časopisy z let 1989–2018 (viz Cvrček – Richterová, 2019). Zastoupeny jsou například *Deníky Bohemia*, *Deníky Moravia*, *Lidové noviny*, *Mladá fronta Dnes*, *Právo* a další.

Termíny, které jsme podrobili rozboru a jež považujeme za základní a ustálené, vycházejí ze *Základní soustavy a terminologie slovanské onomastiky* (Základní soustava, 1973). Jsou to *vlastní jméno*, *proprium*, *onymum*; *antroponymum*, *osobní jméno*, *rodné jméno*, *křestní jméno*; *toponymum*, *zeměpisné jméno*, *oikononymum*, *anoikononymum*, *místní jméno*, *pomístní jméno*; *chrématonymum*, *sérionymum*. K těmto jsme přiřadili obecná a běžně užívaná lemmata *jméno*, *název* a *pojmenování*. Frekvenci jednotlivých termínů jsme zjišťovali prostřednictvím webového rozhraní ČNK KonText. Získaný materiál bylo třeba – zejména v případě mezinárodních termínů – ručně protřídit. Problémový byl především termín *proprium*, který se v korpusu celkově vyskytoval 183×, avšak pouze v 7 případech v lingvistickém kontextu; ve zbývajících případech byl používán v liturgickém či hudebním významu, kde *proprium* označuje zpěv, část mše. Podobně bylo třeba zredukovat počet jednotek pro termín *onymum*, kam – vinou chybného rozdělení slov – byly zahrnuty kontexty typu „s Tonym Blairem“ („s T-onym Blairem“).

Nástroj KonText jsme rovněž využili pro zjišťování kolokací, tedy ustálených a smysluplných slovních spojení. Z dostupných asociačních (kolokačních) měr jsme zvolili logDice, a to z toho důvodu, že tato metrika není závislá na velikosti korpusu, a bere tedy v potaz jen frekvenci samotných kolokátů a frekvenci jejich souvýskytu (Cvrček, 2019; Místecký – Kolenčíková, 2020). Hodnota logDice se počítá podle následujícího vzorce:

$$\logDice = 14 + \log_2 \frac{2 \times f(xy)}{f(x) + f(y)} ;$$

$f(x)$ označuje frekvenci ústředního onomastického pojmu, $f(y)$ frekvenci kolokátu a $f(xy)$ četnost jejich souvýskytu.

Výsledná hodnota se může u míry logDice pohybovat mezi minus nekonečnem a 14. Stanovit si v našem případě přesnou mez, jež určí, se kterými kolokáty budeme pracovat, je obtížné, a to vzhledem k nesusoudným výsledkům. Obecně je tato hodnota arbitrární záležitostí. V případě některých termínů bylo jejich zastoupení v korpusu v podstatě mizivé a nebylo možné je podrobit kolokační analýze (např. *antroponymum*); jindy byla frekvence výrazu zase velmi vysoká, což se odrazilo i na množství kolokací (např. *jméno*). Zaměřili jsme se proto u každého termínu na prvních 10 kolokací s nejvyšší hodnotou logDice.

Kolokáty (v podobě lemmat) jsme vyhledávali v rozmezí od –3 do +3, tedy tři pozice před hledaným termínem (tzv. KWIC, klíčovým slovem v kontextu) a tři pozice za ním. Jako minimální frekvenci pro výskyt kolokace v korpusu jsme zvolili 3, stej-

ným počtem výskytů jsme pak omezili vyhledávání i v případě minimální frekvence kolokátu v korpusu. Z výsledných lemmat jsme – z důvodu jednoznačnější interpretace – vyřadili synsémantika (konkrétně předložky) a interpunkční znaménka.

4. ONOMASTICKÁ TERMINOLOGIE PRIZMATEM ČNK: FREKVENČNÍ A KOLOKAČNÍ ANALÝZA

Při frekvenční analýze onomastických termínů v publicistice se projevila jistá disproporce v užívání odborných onomastických termínů a obecných pojmenování typu *jméno*. Ta se, vzhledem k jejich neterminologické povaze, vyskytovala častěji (srov. tabulku č. 1, v níž uvádíme i frekvence relativizované podle metriky i.p.m. – viz Zasina, 2019), což vedlo i k vyššímu počtu kolokací (srov. tabulku č. 2). Nejfrekvencovanějším výrazem bylo *jméno*, vysokých hodnot dosáhlo rovněž lemma *název*. Význam, ve kterém byla pojmenování používána, odpovídá jejich slovníkové charakteristice – *jméno* jako označení živé bytosti, *název* spíše jako označení neživých objektů (míst, výrobků). O tom svědčí v případě *jména* např. kolokáty *křestní, příjmení, adresa* či *přát*, pro *název* pak např. *výstava, album, kniha, projekt* či *oficiální*. Z obecných termínů bylo nejméně četné lemma *pojmenování*, užívané ve významu obecného označení či výsledku pojmenovacího procesu spíše neživých objektů (kolokáty *výstižný, obrazný, vysloužit*). Z výsledků v tabulce č. 1 je tedy zřejmé, že autoři publicistických příspěvků jako srozumitelná a postačující volí obecná pojmenování a k užití specifické a odborné terminologie přistupují spíše sporadicky.

Pokud už se v textech vyskytovaly onomastické termíny, byly to většinou ty opisné, domácího původu (typ *křestní jméno, místní jméno*). Termíny řecko-latinského původu jsme zaznamenali jen v několika málo případech, některé – jako *anoikonimum, chrématonymum* a *sérionimum* – se neobjevovaly vůbec. Jedinou výjimkou byl termín *toponymum*, který se v publicistických textech vyskytl 91× (i.p.m. 0,02); zbývající nedosáhly ani na hranici 10 výskytů. Pokud už se v textech tyto mezinárodní termíny užívaly, byly často vysvětlovány právě pomocí opisných pojmenování, srov. „Výklad se zabývá historickými proměnami biblických antroponym (osobních jmen) v českém jazykovém prostředí“ (Lidové noviny, 2001); „Možná už se v tom množství sídelních názvů čili oikonym trochu ztrácíte“ (Lidové noviny, 2015); „Tato jména se označují jako místní jména, latinsky toponyma“ (MF Dnes, 1998). Jak se dalo očekávat, v publicistice požadavek obecné srozumitelnosti textů a vybraných termínů převažuje nad oborovým lpěním na terminologické přesnosti či nad jazykovou ekonomii.

Nesoulad mezi onomastickým a publicistickým užíváním vybraných termínů se projevil především u skupiny antroponym, ale i v případě termínu nejzákladnějšího, a to *vlastní jméno*. Frekvence výrazů *proprium* a *onymum* byla zanedbatelná; naopak *vlastní jméno* přesáhlo hranici 10 000 výskytů. Většinou ale bylo uživateli chápáno ne jako antonymum k termínu *apelativum* (*obecné jméno*) – srov. např. „k apelativi-

zaci proprii, kdy se mění vlastní jméno v obecné“ (Hospodářské noviny, 2001) –, nýbrž ve významu ‚pravé, původní jméno‘ a v opozici ke jménu uměleckému, tedy pseudonymu (podobně jako termín *rodné jméno*, viz dále). To dosvědčuje i 10 nejsilnějších kolokací: Čermínová a Toyen (malířka Toyen, vlastním jménem Marie Čermínová), Krecarová a Lucianna (zpěvačka Anna K., vlastním jménem Luciana Krecarová), Ládek (zpěvák Xindl X, vlastním jménem Ondřej Ládek), Alecia (zpěvačka Pink, vlastním jménem Alecia Beth Moore), Wojtyła (papež Jan Pavel II., vlastním jménem Karol Józef Wojtyła) ad.

Co se týče termínů označujících jednotlivé třídy vlastních jmen živých bytostí (*antroponyma*), ukázalo se, že jejich použití není tak ustálené jako v případě termínů pro konkrétní druhy zeměpisných jmen (viz dále). Lemma *antroponymum* bylo zaznamenáno pouze ve třech případech (a to výhradně na stránkách Lidových novin). Kolokace odhalily rovněž rozdílné používání sousloví *křestní jméno* a *rodné jméno*. Předpokládali jsme, že obě spojení se budou chovat jako synonyma, ale kolokační analýza ukázala, že v korpusu frekventovanější *křestní jméno* se používá více v obecném kontextu – odpovídá onomastickému termínu *rodné jméno*, tedy složce, která doplňuje ve dvojčlenné soustavě příjmení, zatímco *rodné jméno* je používáno ve významu ‚pravé, původní jméno‘, srov. „Nadřízený může své podřízené oslovovat křestním jménem, avšak měl by jim vykat“ (Deníky Bohemia, 2011) vs. „Mistr světa těžké váhy Muhammad Ali rodným jménem Cassius Clay“ (Lidové noviny, 2015) nebo „Přitom jméno Lucie Bílé zná dnes v republice každý, kdežto její rodné jméno Hana Zaňáková zůstává trochu stranou“ (Sedmička, 2012).

Jak již bylo zmíněno, jediným „běžněji“ užívaným termínem řecko-latinského původu je výraz *toponymum*, který autoři většinou neměli potřebu vysvětlovat a užívali ho v jeho terminologickém významu, tedy jako synonymum pro zeměpisné jméno, zcela výjimečně v posunutém či nepřesném smyslu: „autentický sběr pomístních názvů (toponym)“ (Haló noviny, 2017). Z kolokační analýzy termínu *toponymum* vyplynulo, že je často užíván v etymologickém a historickém kontextu (kolokáty *původ*, *vznik*, *vzniknout*, ale i *český* a *německý*), tedy v článcích zabývajících se původem a vznikem zeměpisného pojmenování. V tomto rámci se vyprofilovaly jako dílčí téma česko-německé vztahy, respektive otázka pravého („správného“) původu jména a otázka přejmenování (kolokáty *český*, *německý*; k tomu srov. David – Klemensová, 2019): „a zde je nutno vzít v úvahu fakt, že po roce 1945 mnohá německá toponyma byla nahrazena českým[i]“ (MF Dnes, 1998) nebo „Příčinou zřejmě bude fakt, že etymologie německého toponyma Köpenick je nejspíše slovanská (souvisí asi s kopati)“ (Hospodářské noviny, 2003).

Použití výrazu *toponymum* lze uvést do kontrastu se souslovím *zeměpisné jméno*, které se typicky objevovalo v kontextu praktických jazykových otázek, většinou synchronního charakteru (např. kolokáty *skloňování*, *skloňovat*, *příručka*, *jednoslovný*), srov. „zimní olympijské hry byly pobídkou k připomenutí skloňování zeměpisného jména Korea“ (Lidové noviny, 2018); „K tomu máme ještě jednoslovné země-

pisné jméno a tím je Česko“ (Lidové noviny, 2016); „Přídavná jména odvozená ze zeměpisných jmen píšeme s malým písmenem“ (Lidové noviny, 2018). Další termíny označující konkrétní skupiny zeměpisných jmen – *místní jméno* a *pomístní jméno* – byly užívány v souladu se svým onomastickým významem, tedy jako jména označující objekty sídlištního a nesídlištního (neobydleného, přírodního) charakteru (srov. např. kolokáty *přívlastňovací*, *přezdívkový*, *Profous* vs. *vyvýšenina*, *vrchovina*, *soupis*). Také ale byly několikrát zaznamenány jako součást chrématonyma, především šlo o dílo Antonína Profouse *Místní jména v Čechách*. Jen zcela výjimečně docházelo k jejich zaměňování: „obsáhlé dílo Antonína Profouse s názvem Pomístní jména v Čechách“ (Deníky Bohemia, 2014).

Tabulka č. 1: Frekvenční analýza vybraných termínů. Hvězdičkou * jsou označena ta lemmata, která dle zvolených parametrů netvořila kolokace.

Termín	Výskyt (absolutní frekvence)	i.p.m.
<i>anoikononymum*</i>	0	0
<i>antropononymum*</i>	3	0
<i>chrématonymum*</i>	0	0
<i>jméno</i>	1 142 730	235,77
<i>křestní jméno</i>	12 164	2,51
<i>místní jméno</i>	1 387	0,29
<i>název</i>	888 545	183,33
<i>oikononymum*</i>	2	0
<i>onymum*</i>	1	0
<i>osobní jméno</i>	1 176	0,24
<i>pojmenování</i>	26 148	5,39
<i>pomístní jméno</i>	291	0,06
<i>proprium*</i>	7	0
<i>rodné jméno</i>	1 108	0,23
<i>sériononymum*</i>	0	0
<i>toponymum</i>	91	0,02
<i>vlastní jméno</i>	10 811	2,23
<i>zeměpisné jméno</i>	217	0,04

Tabulka č. 2: Kolokační analýza vybraných termínů; v závorce je uvedena hodnota logDice.

Termín	Kolokáty (prvních deset)
<i>jméno</i>	nést (9,15), zveřejnit (9,13), zvučný (8,92), křestní (8,47), příjmení (8,46), známý (8,04), znát (7,97), adresa (7,95), přát (7,95), slavný (7,86)

Termín	Kolokáty (prvních deset)
<i>křestní jméno</i>	oslovovat (8,18), příjmení (7,95), oslovování (7,35), iniciála (7,13), zdvořilost (6,69), chybně (6,08), tazatel (6,01), písmeno (5,91), mužský (5,62), začáteční (5,57)
<i>místní jméno</i>	Profous (9,41), přivlastňovací (6,62), Svinice (6,54), přezdívkový (6,53), Porzioncula (6,14), Porziuncola (6,14), Shantishikhar (6,14), Šejnov (6,13), Bečvářka (6,12), Hauenstein (6,11)
<i>název</i>	nést (10,14), výstava (8,90), napovídat (8,36), akce (8,36), znít (7,97), album (7,80), kniha (7,63), příznačný (7,57), projekt (7,44), oficiální (7,30)
<i>osobní jméno</i>	ín (8,76), přivlastňovací (8,59), přípona (8,19), odvození (7,68), ovce (7,64), odvodit (7,41), Domažil (7,38), Mileš (7,37), Trch (7,07), Trš (7,06)
<i>pojmenování</i>	vžít (7,58), výstižný (7,26), odvodit (6,67), obrazný (6,67), jednoslovný (6,48), planetka (6,48), trefný (6,21), hanlivý (5,84), vysloužit (5,77), latinský (5,74)
<i>pomístní jméno</i>	drahanský (5,09), vyvýšenina (4,88), soupis (4,75), označující (3,98), Ronov (3,71), vrchovina (2,91), slovník (2,91), katastr (1,00), četný (0,97), archiv (0,24)
<i>rodné jméno</i>	Gambošová (7,18), Balabánová (7,15), Zaňáková (6,90), Artest (6,69), Děmskij (6,45), Straussler (6,40), Kottbauerová (6,39), Loveček (6,36), Cassius (6,35), Sebastiani (6,34)
<i>toponymum</i>	původ (−0,88), vznik (−2,22), název (−2,31), jméno (−2,47), německý (−2,80), vzniknout (−2,84), podoba (−3,07), místní (−4,02), patřit (−4,62), český (−4,95)
<i>vlastní jméno</i>	Čermínová (8,20), Krecarová (7,46), Ládek (7,59), Alecia (7,34), Wojtyla (7,14), Toyen (7,07), Fanánek (7,06), Zaňáková (6,99), Lucianna (6,94), Vranková (6,88)
<i>zeměpisné jméno</i>	skloňování (6,65), jednoslovný (5,68), přejímat (3,49), skloňovat (3,45), zeměpisný (3,05), odvozený (2,89), příručka (2,84), původ (1,37), vycházející (0,97), slovník (0,79)

ZÁVĚR

Cílem našeho výzkumu bylo zjistit, zda a jak jsou používány základní onomastické termíny mimo texty odborného oborového diskurzu, a to v materiálu publicistiky. Kolokační analýza publicistických textů Českého národního korpusu, SYN, verze 8, ukázala, že v textech převažuje důraz na obecnou srozumitelnost a onomastické termíny se nepoužívají. Výjimku představují sousloví domácího původu typu *křestní jméno*, *místní jméno*, *vlastní jméno* apod., jež jsou však běžně užívána i mimo onomastický kontext. K určitému významovému posunu došlo u termínů *rodné jméno*

no a *vlastní jméno*, které jsou oba vnímány jako synonymum k ‚pravému, původnímu jménu‘ (a jako protiklad k uměleckému pseudonymu). Zbývající lemmata byla užívána v souladu s jejich oborovou definicí, výjimečně ne zcela přesně. Jediným termínem nedomácího, řeckého původu, který se v analyzovaných textech vyskytoval s vyšší frekvencí, byl výraz *toponymum*. To je možné vysvětlit existencí dalších termínů obsahujících základ *top(os)* ‚místo‘ – *atopický*, *biotop*, *izotop*, *topografie*, *topologie*, *topos* apod. –, z nichž je řada obecně srozumitelná svou místní referencí. Právě na protikladu výrazu *toponymum* a *zeměpisné jméno* je zřejmé, že *toponymum* se spíše objevuje v kontextu teoretickolingvistickém, často etymologickém, a naopak *zeměpisné jméno* v souvislosti s praktickými jazykovědnými tématy (skloňování, pravopis).

Zjištěné míry frekvencí i nejčastějších kolokací mohou posloužit autorům popularizačně zaměřených textů jako vodítko při výběru termínů a věcných výrazů, jimiž lze při zachování odborné kvality textu sdělovat odborné téma veřejnosti.

Bibliografie

BALKANSKI, Todor – CANKOV, Kiril: Enciklopedija na bǎlgarskata onomastika. Veliko Tǎrnovo: Universitetsko izdatelstvo Sv. Kiril i Metodij 2010. 550 s.

BUČKO, Dmytro Hryhorovyč – TKAČOVA, Natalija Vasylyvna: Slovyk ukrajinskoji onomastyčnoji terminolohiji. Charkiv: Ranok 2012. 256 s.

CVRČEK, Václav: pojmy:asociacni_miry. In: Příručka ČNK, 9. 4. 2018. Dostupná na: <https://bit.ly/348mQ0f>. [cit. 6. 12. 2020]

CVRČEK, Václav – RICHTEROVÁ, Olga (eds.): cnk:syn:verze8. In: Příručka ČNK, 18. 12. 2019. Dostupná na: <https://bit.ly/2ILc7Bu>. [cit. 18. 11. 2020]

DAVID, Jaroslav – KLEMENSOVÁ, Tereza: Still having a conflict potential? German and Hungarian toponyms in the Czech and Slovak national corpora texts. In: *Miscellanea Geographica*, 2019, Vol. 23, No 3. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/331652354_Still_having_a_conflict_potential_German_and_Hungarian_toponyms_in_the_Czech_and_Slovak_national_corpora_texts. [cit. 2. 12. 2020]

DVOŘÁKOVÁ, Žaneta: Literární onomastika. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 2017. 292 s.

FARKAS, Tamás: Terminological Studies in International and Hungarian Onomastics. In: *Magyar és nemzetközi névtani terminológia. Hungarian and International Onomastic Terminology*. Eds. A. Bölcskei – T. Farkas – M. Slíz. Uppsala – Budapest: International Council of Onomastic Sciences – Magyar Nyelvtudományi Társaság 2017, s. 65–84.

HARVALÍK, Milan – VALENTOVÁ, Iveta: The Current State and Perspectives of Onomastic Terminology. In: *Onomastica Uralica*, 2018, roč. 14, s. 53–63.

HOUGH, Carol (ed.): *The Oxford Handbook of Names and Naming*. Oxford: Oxford University Press 2016. 832 s.

JAROŠOVÁ, Alexandra: Slovo v slovníku z pohľadu času a normy. Bratislava: Veda 2015. 160 s.

JEDLIČKA, Alois (red.): Slovník slovanské lingvistické terminologie 1. Praha: Academia 1977. 592 s.

KNAPPOVÁ, Miloslava: Chrématonymum. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny. Eds. P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová. 2017. Dostupný na: <https://www.czechency.org/slovník/CHRÉMATONYMUM>. [cit. 2. 11. 2020]

KOVÁŘÍKOVÁ, Dominika: Kvantitativní charakteristiky termínů. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2017. 136 s.

KŘEN, Michal – CVRČEK, Václav – ČAPKA, Tomáš – ČERMÁKOVÁ, Anna – HNÁTKOVÁ, Milena – CHLUMSKÁ, Lucie – JELÍNEK, Tomáš – KOVÁŘÍKOVÁ, Dominika – PETKEVIČ, Vladimír – PROCHÁZKA, Pavel – SKOUMALOVÁ, Hana – ŠKRABAL, Michal – TRUNEČEK, Petr – VONDŘÍČKA, Pavel – ZASINA, Adrian Jan: Korpus SYN, verze 8 z 12. 12. 2019. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK 2019. Dostupný na: <http://www.korpus.cz>. [cit. 18. 11. 2020]

MÍSTECKÝ, Michal – KOLENČÍKOVÁ, Natália: Hviezdne oko, zemský hlas. Kolo-kačná analýza tematických slov v Maríne Andreja Sládkoviča. In: Kultúra slova, 2020, roč. 54, č. 5, s. 257–274.

ODALOŠ, Pavol – VALLOVÁ, Elena: Sústava slovanskej onomastickej terminológie (vznik, existencia, neuralgické miesta, aktualizácia). In: Folia onomastica Croatica, 2020, roč. 29, s. 169–202.

Onomastic Terminology. Dostupné na: <https://icosweb.net/publications/onomastic-terminology>. [cit. 30. 10. 2020]

Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika. Skopje: Makedonska akademija na naukite i umetnostite 1983. 412 s.

Pravidla českého pravopisu. Praha: Academia 1993. 389 s.

SVOBODOVÁ, Ivana a kol.: Psaní velkých písmen v češtině. Praha: Academia 2015. 350 s.

ŠRÁMEK, Rudolf – KUBA, Ludvík (eds.): Chrématonyma z hlediska teorie a praxe. Brno: Onomastická komise ČSAV 1989. 217 s.

VALENTOVÁ, Iveta: Slovenskí a českí onomastici diskutovali o terminologii. In: Kultúra slova, 2014, roč. 48, č. 1, s. 39–44.

WITKOWSKI, Teodolius: Grundbegriffe der Namenkunde. Berlin: Akademie-Verlag 1964. 92 s.

Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky. In: Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, 1973, roč. 14, č. 1, s. 1–280.

ZASINA, Adrian Jan: pojmy:ipm. In: Příručka ČNK, 30. 1. 2017. Dostupná na: <https://bit.ly/2W86bph>. [cit. 6. 12. 2020]